

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА РАЗВИТИЕ НА ВИСШЕТО ПЕДАГОГИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Проф. д.п.н. Сийка Чавдарова-Костова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В статията се представят основни характеристики в развитието на висшето педагогическо образование в България в началото на третото десетилетие на XXI век. То се разглежда в неговото съдържателно разнообразие – не само по отношение на учителската професия, но и на други педагогически специалисти, подготвяни в педагогическите факултети, в т.ч. управленски позиции в областта на образованието. Представени са както състоянието на развитието на трите професионални направления в област на висше образование „Педагогически науки“ – „Теория и управление на образованието“, „Педагогика“ и „Педагогика на обучението по...“, така и перспективи за повишаване качеството на обучението на студентите – бъдещи педагогически специалисти.

Ключови думи: висше педагогическо образование; педагогически специалисти; тенденции

В началото на третото десетилетие на XXI век българското педагогическо образование се развива с тенденции, отразяващи както социалните предизвикателства на времето, така и динамичното развитие на дигитализацията и отраженията му върху потребностите на обществото и индивидите, които се очаква да бъдат удовлетворени в рамките на училищната среда. Основни детерминанти на ефективността на висшето педагогическо образование са, от една страна, отчитане на тези потребности в тяхната пълнота и от друга – степента на качество на процеса на обучение на бъдещите педагогически специалисти, който, сам по себе си, е многопластов и разнообразен.

Цел на настоящата статия е да очертае основни детерминанти на актуалното състояние на висшето педагогическо образование в България и на тази основа да бъдат изведени водещи тенденции на неговото развитие. Тези детерминанти могат да бъдат обособени в две основни групи:

– стратегически и нормативни документи, в които се очертават полетата на

подготовка на педагогически специалисти, очакванията към нея на национално ниво, ангажиментите на висшите училища в тази област;

– подготовката на педагогически специалисти в рамките на основните професионални направления в област на висше образование „Педагогически науки“ съгласно Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления¹.

Още в началото е добре да се обърне внимание на едно противоречие между първата и втората група детерминанти, произтичащо от определената чрез Закона за висшето образование автономия на висшите училища. Още в началото на Закона тя е гарантирана в рамките на „Глава втора: Функции на държавата в управлението на висшето образование“, чл.8, ал.1, където се посочва, че държавата „разработва и осъществява национална политика за развитието на висшето образование и гарантира академичната автономия на висшите училища“². Глава четвърта на Закона е изцяло посветена на академичната автономия. В чл.19, ал.1 се посочва: „В нея намират израз интелектуалната свобода на академичната общност и творческата природа на образователния, изследователския и художествено-творческия процес като върховни ценности.“ От своя страна, в чл.20, са очертани основните параметри на „академичната свобода“, която „се изразява в свобода на преподаването, свобода на провеждането на научни изследвания, свобода на творческите изяви, свобода на обучението, свобода на сътрудничество за извършване на съвместна учебна дейност с други висши училища и научни организации и на образователен франчайз с други висши училища, както и на съвместна научноизследователска, художественотворческа, проектна и иновационна дейност с други висши училища и организации в страната и чужбина“³. Този текст има важно значение за области на висше образование, каквато е и „Педагогически науки“, при които част от осъществяваните академични дейности имат нормативна регламентация с характер на задължителност по отношение подготовката на студенти в съответни специалности в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“.

В случая, такъв последен към този момент нормативен документ е Постановление № 27 от 1 февруари 2021 г. за изменение и допълнение на Наредбата за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“⁴, където са ясно очертани както четирите групи учители, които могат да бъдат подготвяни в българските висши училища, задължителните учебни дисциплини за всяка от тези групи със съответния хорариум, избираеми дисциплини със задължителен характер, така и основните компетентности, които се очаква да бъдат формирани у бъдещите професионални педагози. Друг нормативен документ, който съдържа основни ориентири на висшите училища, подготвящи педагогически специалисти, за държавните изисквания за заемане на съответни длъжности в детската градина и училището според професионалното направление в област на висше образование, както и про-

фесионално компетентностните им профили, е Наредба №15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти⁵.

Отбелязването на тези два документа илюстрира сложността на коментара на актуалното състояние на висшето педагогическо образование в България. От една страна, има ясна нормативна регламентираност какви са не просто очакванията, но и изискванията към него, основно от гледна точка на структурни елементи на учебните планове и компоненти на професионалната квалификация, в т.ч. професионално компетентностни профили на съответните педагогически специалисти, които не са само учители. Докато Наредбата за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“ е ясно ориентирана спрямо професията „учител“, Наредба №15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти представя широкото поле на понятието „педагогически специалист“, регламентирано в Закона за предучилищното и училищното образование. В него, в чл. 211.(1) е ясно разписано, че „педагогически специалисти“ са „учителите, директорите, както и заместник-директорите, които изпълняват норма преподавателска работа“, както и „ръководителите на направление „Информационни и комуникационни технологии“, възпитателите, психолозите, педагогическите съветници, логопедите, рехабилитаторите на слуха и говора, корепетиторите, хореографите и треньорите по вид спорт“ (2). В алинея (3) са посочени и основните им функции, „свързани с обучението, възпитанието и със социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в детските градини, училищата и центрове за подкрепа за личностно развитие“ и с „управлението на институциите“. От изключително значение е и чл. 212. (1), който има пряко отношение към подготовката на такива специалисти в системата на висшето образование: (1) „Необходимите компетентности като съвкупност от знания, умения и отношения по нива на кариерното развитие за всеки вид педагогически специалист се определят в професионален профил“⁶.

Посоченото дотук ясно подчертава необходимостта висшите училища, подготвящи педагогически кадри, да съобразяват изготвянето на учебната си документация с нормативно регламентираните полета за подготовка на педагогически специалисти – както при разработването на квалификационните характеристики на специалностите в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“, така и при структурирането на учебните планове, особено за специалностите, в които се подготвят бъдещи учители (в които трябва да бъдат поставени определените като задължителни учебни дисциплини с техния хорариум). Всъщност всички останали специалности, в които се подготвят педагогически специалисти, имат по-голяма свобода в частта структуриране на учебните планове, доколкото няма нормативен документ с точно определяне на наиме-

нования на задължителни дисциплини и хорариума им. Но от гледна точка на очертаните в нормативната база профили на педагогическите специалисти, тази свобода е относителна, доколкото учебните дисциплини все пак трябва да са съобразени с професионално компетентностния профил, зададен в Наредба №15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

Това е основно предизвикателство пред висшите училища, подготвящи педагогически специалисти, в контекста на коментираната по-горе автономия и академичната свобода, намираща се в нейната сърцевина. Този въпрос има философски измерения, доколкото може да бъде поставен в основата на дискусията относно абсолютността и относителността на академичната автономия в рамките на социалното функциониране, базирано на правила, изисквания, норми, самите те изведени от потребности на съответната практика, в случая – педагогическа. Проблематизирането на отношението академична автономия – нормативност извежда на преден план противоречието граници – възможности пред висшите училища, подготвящи педагогически специалисти, всъщност доколко нормативността поставя ограничения пред академичната свобода и доколко всъщност дава/създава възможности. На първо четене, може да изглежда, че нормативността по-скоро поставя граници, но внимателният преглед на посочените наредби показва, че с очертаните в тях професионално компетентностни профили на педагогическите специалисти и структура на подготовката на учителите те дават богатство от възможности пред университетските структурни звена и преподавателите за развитие, особено в области на знанието, които са определени в качеството на нововъведени учебни дисциплини – и като разработване на ново учебно съдържание в рамките на нови учебни програми, и като научноизследователска и публикационна дейност, свързана с него. Тук именно може да се види диалектичното измерение на академичната автономия, изразяващо се в свободата на университетските преподаватели при разработването на учебното съдържание както под формата на учебна документация – учебни програми, така и в рамките на самия процес на обучение в аудиториите. Тъй като сме още в началото на процеса на трансформация на педагогическото образование след приемането на двете посочени наредби, ще е нужно време да се види как той се развива в различните висши училища и каква е неговата ефективност от две основни гледни точки – потребностите и изискванията на държавата и оползотворени възможности за развитие на висшите училища. Предстоящите процедури за програмна акредитация на трите професионални направления ще дадат възможност в рамките на следващите две години за очертаване на национално ниво на цялостната картина на състоянието на подготовката на педагогически специалисти в България, в т.ч. отговори на поставените тук въпроси.

Направените коментари насочват вниманието към процесите на регулиране и контролиране на реализирането на заложените в нормативните документи изисквания относно обучението на студенти в специалности, които подготвят професионалисти в област на висше образование „Педагогически науки“. И тук могат да бъдат обособени две основни направления – от една страна, вътрешният самоконтрол и оценка, осъществявани от страна на структурните звена на висшите училища, и от друга – външният контрол и оценка, извършвани от независим орган. Първото би трябвало да има характер на перманентност, да не се проявява активизиране само в периоди на подготовка на съответния доклад самооценка за предстояща програмна акредитация. Необходимо е навреме да бъдат изпълнявани препоръките от последната акредитация, за да няма напрежение в структурните звена, ако има пропуски в това отношение, при осъществяване на следакредитационно наблюдение и контрол от страна на Националната агенция за оценяване и акредитация.

Външният контрол се осъществява чрез програмните акредитации по трите професионални направления в рамките на област на висше образование „Педагогически науки“ – 1.1. „Теория и управление на образованието“, 1.2. „Педагогика“ и 1.3. „Педагогика на обучението по...“. Оценяването на качеството на подготовката на педагогически специалисти се осъществява на базата на Европейските стандарти и насоки за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование – ESG⁷, които стоят в основата на Критериите за програмна акредитация на професионално направление/специалност от регулираните професии, прилагани от Националната агенция за оценяване и акредитация. Съгласно последните промени всеки от критериите към стандартите има коефициент, а качествените и количествените индикатори към всеки критерий са със съответно вариращи тегла.

– Критериите към Стандарт 1. „Политика за осигуряване на качеството“ са с коефициенти 0,05 за 1.1. „При извършване на обучение в ПН/СРП се поддържа и развива политика за осигуряване на качеството, която се оповестява и е част от стратегическото управление на висшето училище“ и 0,04 за 1.2. „Управление на качеството на образование“ .

– Критерий 2.1. „Структура, организация и съдържание на учебните планове и програми“ към Стандарт 2. „Разработване и одобряване на програмите“ е с коефициент 0,12.

– Критерий 3.1. „Методи на преподаване и оценяване на постиженията на обучаваните“ към Стандарт 3. „Обучение, преподаване и оценяване, ориентирани към обучаваните“ и Критерий 4.1. „Институцията оповестява публично приетите от нея документи, очертаващи „жизнения цикъл“ на студента: прием в съответно ПН/СРП, развитие, признаване и дипломиране, както и доказателства за последователното им и прозрачно прилагане“ към Стандарт 4. „Прием, развитие, признаване и сертифициране на обучаваните“ са с коефициенти 0,07.

– Коефициентите към Стандарт 5. „Преподавателски състав“ са съответно 0,15 за Критерий 5.1. „Профил и квалификация на преподавателския състав“ и 0,20 за Критерий 5.2. „Научноизследователската и художественотворческата дейност на академичния състав и участието на студентите и докторантите в нея“.

– Критерий 6.1. „Материално-техническа и информационна осигуреност на обучението“ към Стандарт 6 „Учебни ресурси и подпомагане на обучаваните“ е с коефициент 0,13.

– Критерий 7.1. „Институциите имат изградена организация за управление на информацията, свързана с реализацията на обучението по ПН/СРП и последващата реализация на завършилите“ към Стандарт 7 „Управление на информацията“ и Критерий 8.1. „Институциите публикуват ясна, точна, обективна, актуална и лесно достъпна информация за всички дейности, свързани с обучението по ПН/СРП“ към Стандарт 8 „Информация за обществеността“ са с коефициенти 0,05.

– Критерий 9.1. Институциите извършват регулярен мониторинг (преглед) и актуализиране на учебните програми, съобразно еволюцията на научните знания и технологии, при обучението по ПН/СРП към Стандарт 9. Текущ мониторинг и периодичен преглед на програмите е с коефициент 0,04.

– Критерий 10.1. Институциите извършват планирани дейности за самооценяване и външни оценки на всички учебни програми по ПН/СРП към Стандарт 10 „Циклично външно осигуряване на качеството“ е с коефициент 0,03⁸.

С направените промени в критериалната система за програмна акредитация се вижда ясно каква степен на акцентирание се поставя спрямо отделните стандарти. Това може да бъде много добър ориентир за висшите училища, подготвящи педагогически специалисти, кой от стандартите каква тежест има – с най-висока сума коефициенти по двата критерия е Стандарт 5 „Преподавателски състав“ – общо 0,35, следван от Стандарт 6 „Учебни ресурси и подпомагане на обучаваните“ – 0,13, и Стандарт 2 „Разработване и одобряване на програмите“ е с коефициент 0,12. Сборът от коефициентите по трите стандарта е повече от половината – 0,60, от общия сбор на коефициентите по десетте стандарта.

Интерес представлява сравнението със състоянието на развитието на трите професионални направления в рамките на област на висше образование „Педагогически науки“, отразено в Обобщаващите доклади на Постоянната комисия по педагогически науки и социални дейности към Националната агенция за оценяване и акредитация. Сред препоръките за развитие на Професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ има пряко свързани със Стандарт 2: „Учебната документация и обучението да се приведат в съответствие с изискванията на Наредба № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите

педагогически специалисти, в т.ч. списъка с компетентности на директор и зам.-директор на образователна институция“; „Учебното съдържание да се актуализира перманентно с оглед развитието на нормативната база, потребностите на образователната практика и резултатите от научноизследователска дейност в областта на управлението на образованието“. Видно е очакването за наличие на синхрон между осъществяваната подготовка на управленски кадри в областта на образованието и актуалните нормативни документи, които би трябвало да се познават много добре от директорите и зам.-директорите на образователните институции⁹. Подобни препоръки има и в Обобщаващия доклад за Професионално направление 1.2. „Педагогика“: „С по-голямо внимание да се подхожда при разработване на квалификационни характеристики, учебни планове и учебни програми от гледна точка на актуализиращата се нормативна база“¹⁰ и в Обобщаващия доклад за Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“: „Да се актуализират всички учебни планове съобразно последните изменения в Наредбата за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител““¹¹.

Някои препоръки са пряко свързани със Стандарт 5, особено по отношение подмладяването на преподавателския състав и подготовката за изследователска работа на студентите като ориентир към бъдеща кариера в университетска среда. Такива препоръки има към Професионално направление 1.2. „Педагогика“: „Проявяване на активност по отношение перспективите за развитие на хабилитирания състав и неговото подмладяване с оглед поддържане на оптимален брой хабилитирани преподаватели, без да бъде усетена недостатъчност на такива в резултат от естествената динамика на приемственост между поколенията“ и „По-голямо включване на студенти в научноизследователска, проектна и публикационна дейност“¹². Подобна препоръка има и по отношение на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“: „Да се активизират проектната и научноизследователската дейност на преподавателите и студентите“¹³. Такъв тип препоръки са индикатор и за необходимостта от засилване на научноизследователската дейност по принцип в областта на педагогическите науки и отразяването на резултатите от нея директно в обучението на бъдещите педагогически специалисти, което несъмнено ще повиши неговото качество и ефективност.

Интерес представлява фактът, че последната посочена препоръка за Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“ има своята противоположност в Професионално направление 1.2. „Педагогика“, където като силни страни се изтъкват „Създадени условия за обезпечаване на участието на преподаватели и студенти в научноизследователска дейност“ и „Добра публикационна активност на преподавателите“¹⁴. Те, сами по себе си, обаче не биха били достатъчни, ако не бъдат популяризираны резултатите от научноизследователската дейност, което е основание за препоръката: „Да се разра-

ботят стратегии за по-голяма публичност на информацията, свързана с обучението, резултати от научноизследователската, проектната и публикационната дейност на преподавателите и студентите от Професионално направление 1.2. „Педагогика“ – както на български език, така и на различни чужди езици¹⁵. Аналогична препоръка има и по отношение развитието на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“¹⁶.

Внимателният преглед на актуалната ситуация на трите професионални направления в област „Педагогически науки“ според Националната карта на висше образование в Република България за 2022 година показва, че най-добри позиции има Професионално направление 1.2. „Педагогика“, при което „броят на действащите студенти е равен или надхвърля 70% от определения от НАОА капацитет“. С по-ниски резултати са Професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ и 1.3. „Педагогика на обучението по...“, които са в групата, при която „броят на действащите студенти е над 50%, но под 70% от определения от НАОА капацитет“¹⁷. Тези данни са основания за осъществяване на политики от страна на висшите училища, подготвящи педагогически специалисти, относно кампаниите за набиране на студенти в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ и повишаване привлекателността както на предлаганото обучение, така и на професионалните възможности след дипломирането.

Успоредно с това висшите училища би трябвало да организират и подходящи дейности за задържане на студентите и подпомагането им за реализация на пазара на труда. Като основа за изграждане на политики в тази насока могат да послужат данни за реализацията на дипломираните специалисти в трите професионални направления. Отново по данни на Националната карта за висшето образование в Република България в категорията „Приложение на придобитото висше образование и реализация по призвание“ („на национално ниво подредени по точки“) с най-добра реализация са завършилите Професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ – 92,9, следвани от завършилите Професионално направление 1.2. „Педагогика“ – 74,6, и 1.3. „Педагогика на обучението по...“ – 63,6¹⁸. Като цяло, детайлната информация в Националната карта за висшето образование в Република България може да бъде основание за развитие на специфични политики на висшите училища по отношение на трите професионални направления в област на висше образование „Педагогически науки“. Фактът, че интересът на висшите училища към развиване на тези направления расте, е достатъчно показателен за перспективите пред подготовката на педагогически специалисти в България. Според данните в обобщаващите доклади за трите професионални направления Професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ се реализира в 5 висши училища¹⁹, Професионално направление 1.2. „Педагогика“ – в 11 висши училища²⁰, а Професионално направление 1.3.

„Педагогика на обучението по...“ – в 12 висши училища²¹, като общият брой на висшите училища, подготвящи педагогически специалисти в област на висше образование „Педагогически науки“, е 15.

Представяват интерес и данните, отразяващи „търсене на висше образование от кандидат-студентите“. От трите професионални направления с най-високи стойности (при 100 точки максимум) е Професионално направление 1.2. „Педагогика“ – 60 точки, с 91,5% от определения от НАОА капацитет и среден успех от дипломата за завършено средно образование 5,00 (тук точките са наравно с търсене от кандидат-студентите на Професионално направление „Право“, със среден успех от дипломата за средно образование 5,30). При Професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ точките са 57, среден успех от дипломата за средно образование 5,06 и 45,6% от определения от НАОА капацитет. Най-ниски са стойностите при Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“ – 49 точки, среден успех от дипломата за средно образование 4,92 и 51,2% от определения от НАОА капацитет²². Явно е, че най-много усилия по отношение усъвършенстването на работата в рамките на цялостния процес на подготовка на педагогически специалисти има в рамките на Професионално направление 1.3. „Педагогика“, което, от своя страна, е включено, поради недостиг на учители, в Списъка на професионални направления и защитени специалности по чл. 95, ал. 7, т. 8 от Закона за висшето образование и спрямо него са предприети специални мерки – като освобождаване „от заплащане на такси за обучение за целия курс на обучението“ на студентите от учебната 2021/2022 година²³.

Накрая е добре да се припомним мястото на висшето педагогическо образование в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030), където част от мерките към втората цел на „Приоритетна област 3“ са ориентирани към повишаване качеството на подготовката на учителите. Сред тези мерки особен акцент се поставя върху нейния съдържателен аспект, особено по отношение на интегрирането на компетентностния подход, напр.: „Актуализиране на образователното съдържание и образователните програми за подготовка на педагогическите специалисти във висшите училища в съответствие с промените през XXI век; Актуализиране на професионалните профили на педагогическите специалисти и включването в тях на ключовите компетентности на XXI век и въвеждане на компетентностен модел при подбор на учители“²⁴.

Явно е, че пред висшите училища, подготвящи педагогически специалисти в България, днес има комплекс от предизвикателства. Разработването на политики на ниво висше училище и структурно звено, усъвършенстването на съдържателната и методическата част от обучението на студентите, развитието на преподавателския състав, повишаване на научноизследователската дейност и публикационната активност, отвореността към потребностите на

педагогическата практика и социалните очаквания са предпоставки за реално подобряване качеството на подготовката на педагогически специалисти в България през следващите години.

Благодарности

Статията е резултат от работа по проект №80-10-130/10.05.2023 „Тенденции и перспективи пред развитието на висшето педагогическо образование“, финансиран със средства, отпуснати целево от държавния бюджет на СУ „Св. Климент Охридски“ за научни изследвания през 2023 г.

Acknowledgements

The article was prepared with the financial support of project No. 80-10-130/10.05.2023 “Trends and perspectives for the development of higher pedagogical education”, financed with funds allocated specifically from the state budget of SU “St. Kliment Ohridski” for scientific research in 2023.

БЕЛЕЖКИ

1. Постановление №125 от 24 юни 2002 г. за утвърждаване класификатор на областите на висше образование и професионалните направления. – <https://www.neaa.government.bg/images/files/Postanovlenie-125.pdf>, 12.08.2023.
2. Закон за висшето образование. – <https://web.mon.bg/bg/57>, 12.08.2023.
3. Пак там.
4. Постановление № 27 от 1 февруари 2021 г. за изменение и допълнение на Наредбата за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“, приета с Постановление № 289 на МС от 2016 г. (ДВ, бр. 89 от 2016 г.). Обн. ДВ, бр.10 от 5 февруари 2021 г. – <https://www.mon.bg/bg/100906>, 15.07.2022.
5. Наредба № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти. – <https://web.mon.bg/bg/59>, 13.08.2023.
6. Закон за предучилищното и училищното образование. – <https://web.mon.bg/bg/57>, 14.08.2023.
7. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium. – <https://www.enqa.eu/esg-standards-and-guidelines-for-quality-assurance-in-the-european-higher-education-area/>, 15.08.2023.
8. Критерии за програмна акредитация на професионално направление/специалност от регулираните професии в съответствие с ESG- част 1 (1 – 10)

и по смисъла на чл. 78, ал. 3 от ЗВО. Приети с решение на АС на 08.06.2023. – https://www.neaa.government.bg/images/OA-PA-PN/Kriterii_za_programna_akreditacija_na_PN-SRP-2023.pdf, 15.08.2023.

9. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключилата програмна акредитация на професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ (2019) – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobshtavash_doklad_1.1._2018-2019.pdf, стр. 8, 15.08.2023.
10. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.2. „Педагогика“, утвърден от АС на 17.11.2021 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/OBOBSHTAVASHT_doklad_PN_1.2.pdf, стр.34, 15.08.2023.
11. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“, утвърден от АС на 31.03.2022 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobstavast_Doklad_PN_1.3_2, стр.39, 15.08.2023.
12. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.2. „Педагогика“, утвърден от АС на 17.11.2021 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/OBOBSHTAVASHT_doklad_PN_1.2.pdf, стр.34, 15.08.2023.
13. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“, утвърден от АС на 31.03.2022 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobstavast_Doklad_PN_1.3_2, стр.39, 15.08.2023.
14. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.2. „Педагогика“, утвърден от АС на 17.11.2021 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/OBOBSHTAVASHT_doklad_PN_1.2.pdf, стр.31, 15.08.2023.
15. Пак там, с.34.
16. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“, утвърден от АС на 31.03.2022 г. – <https://www.neaa.government>.

- bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobstavast_Doklad_PN_1.3_2, стр.39, 15.08.2023.
17. Национална карта на висшето образование в Република България 2022. – <https://web.mon.bg/bg/101031>, стр.13 – 14, 16.08.2023.
 18. Приложение №2 към Националната карта на висшето образование в Република България. Състояние на профилната и териториалната структура на висшето образование в Република България през 2022 г. – <https://web.mon.bg/bg/101031>, с. 182,185,186, 16.08.2023.
 19. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключилата програмна акредитация на професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“ (2019) – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobshtavash_doklad_1.1._2018-2019.pdf, с. 8, 15.08.2023.
 20. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.2. „Педагогика“, утвърден от АС на 17.11.2021 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/OBOBSHTAVASHT_doklad_PN_1.2.pdf, с.34, 15.08.2023.
 21. Обобщаващ доклад на Постоянната комисия за педагогически науки и социални дейности за резултатите от приключили процедури за програмна акредитация на Професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“, утвърден от АС на 31.03.2022 г. – https://www.neaa.government.bg/images/Reports/Obobstavasti%20dokladi/Obobstavast_Doklad_PN_1.3_2, стр.182 – 185, 15.08.2023.
 22. Приложение №2 към Национална карта на висшето образование в Република България. Състояние на профилната и териториалната структура на висшето образование в Република България през 2022 г. – <https://web.mon.bg/bg/101031>, с.192-195, 16.08.2023.
 23. Постановление № 283 от 19 август 2021 г. за приемане на Списък на професионални направления и защитени специалности по чл. 95, ал. 7, т. 8 от Закона за висшето образование. В сила от учебната 2021/2022 година. Обн. ДВ. бр.70 от 24 август 2021 г.
 24. Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) – <https://www.mon.bg/bg/143>, с.24 – 25, 16.08.2023.

CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF THE HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN BULGARIA

Abstract. The article presents the main characteristics of the development of higher pedagogical education in Bulgaria at the beginning of the third decade of the 21st century. Its content diversity is examined – not only in relation to the teaching profession, but also to other pedagogical specialists being taught in the pedagogical faculties, including in management positions in the field of education. Both the state of development of the three professional directions in the field of higher education Pedagogical Sciences – Theory and Management of Education, Pedagogy and Pedagogy of Training in..., as well as prospects for increasing the quality of training for students – future pedagogical specialists are presented.

Keywords: higher pedagogical education; pedagogical specialists; trends

✉ **Prof. Siyka Chavdarova-Kostova, DSc.**

ORCID iD: 0000-0002-4380-3239

Web of Science Researcher ID: AAL-2824-2021

Faculty of Education

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

Sofia, Bulgaria

E-mail: S.ChavdarovaKostova@fp.uni-sofia.bg